

ФІТОДИЗАЙН

Лекція 13

Тема: Мистецтво бонсай

План:

1. Мистецтво бонсай
2. Історія
3. Характеристики бонсай
4. Все що потрібно для створення бонсай
5. Агротехніка та догляд
6. Корисні поради

1. Мистецтво бонсай

Схід таїть в собі безліч таємниць і загадок, відповіді на які може підказати бонсай. У широкому значенні бонсай – це мистецтво вирощування мініатюрних дерев, чагарників і навіть трав'янистих рослин. Майстри бонсай можуть відтворити образ могутнього тисячолітнього дерева, сформуванати пейзаж густого лісу, гір і ущелин, морського берега – і все це на малесенькому шматочку землі.

У перекладі з японської "бонсай" означає рослину в плоскій посудині. Як і решта видів східного мистецтва, бонсай в Японії – не просто набір операцій по вирощуванню мініатюрного дерева в посудині. Це ціла філософія, що вимагає від людини, що займається бонсай, певних особистих якостей: справедливості, мудрості, доброзичливості, делікатності. Європейській людині важко зрозуміти японську філософію, проте для досягнення успіху йому важливо, як мінімум, віднестися до бонсай серйозно і проявити максимум уваги і любові до цієї справи. При правильному і дбайливому догляді бонсай може прожити сотні років і стати символом, що пов'язує покоління.

Люди помітили, що найбільшого розквіту мистецтво бонсай досягає в періоди процвітання і благополуччя суспільства. Останнім часом бонсай придбали популярність і в нашій країні. У сучасному розумінні бонсай означає мініатюрне дерево в горщику. Від звичайної кімнатної рослини бонсай відрізняють пропорції, відповідні пропорціям рослого дерева. По суті бонсай – це точна, але зменшена в розмірі копія дерева, яке виростало в природних умовах.

ФІТОДИЗАЙН

Мистецтво бонсай сьогодні має своїх шанувальників по всьому світу, хоча, як і в давні часи, залишається пріоритетною компонентою мистецтва і філософії переважно країн Далекого Сходу. Законодавцями стилю і раніше залишаються китайські і японські майстри. Головна відмінність в їх підходах полягає в тому, що японські бонсаїсти ретельно доводять форму рослини до практично ідеальною, китайські ж бонсаїсти дозволяють рослині самостійно розвиватися, приділяючи більше значення пропорціям ємності та дерева, коріння і стовбура, стовбура і гілок. Але основний принцип бонсай у народів двох країн єдиний протягом століть: майстер черпає натхнення в самій природі, створюючи живу гармонію, наповнену усвідомленням причин всього суцього в цьому світі.

2. Історія

Мистецтво бонсай виникло в Древньому Китаї. Вважалося, що правильно виростити бонсай зможе лише людина, чиї душа і помисли чисті, як у Будди. Сьогодні карликове деревце можна виростити і забезпечити догляд за бонсай в домашніх умовах. Потрібно лише пам'ятати, що результат з'явиться на другий або третій рік після висадки деревця в діжку.

Існує легенда що першим «бонсаїстом» був китайський імператор династії Хань, який створив мініатюрну копію своєї імперії. Згідно з легендою там були мініатюрні гори, дерева, будинки і навіть річки. Згодом, у період середньовіччя, разом із буддизмом культура бонсай поширилася і у Японію де вкорінилося спочатку серед аристократів і духовенства, а потім, на початку 17 століття, і на національному рівні. У 18 столітті в Японії почали впроваджувати особливі техніки формування дерев, правила, норми, відділяти різноманітні стилі, а також проводити виставки на яких майстри ділилися своїми досягненнями. Найстарішою діючою виставкою Японії є виставка бонсай у Токіо, яка вперше відбулась ще у 1914 році і кожен рік радує людей своїми неймовірними експонатами вже більше ста років поспіль.

У 20 столітті, багатомісячні традиції бонсай потрапили й на інші континенти. Перша виставка бонсай у Європі відбулась 1909 році в Лондоні. Як не дивно, але спочатку європейці досить погано ставилися до нового для себе мистецтва, вони вважали що це знущання над деревами. Проте після другої світової війни бонсай починає здобувати популярність на Заході. Багато дерев було привезено солдатами з Японії. Виникла потреба у

ФІТОДИЗАЙН

спеціалізованій літературі про бонсай. Сьогодні музеї цього невмирущого мистецтва з'явилися в Іспанії, Італії, Австралії, Таїланді.

У 1974 році президент Р. Ніксон, що вперше відвідав Китай, отримав в подарунок колекцію китайських міні-дерев. У 1975 у Вашингтоні з'явилась ще одна колекція – з 53 композицій бонсай, подарована японським урядом до 200-річчя заснування США. Ці дві колекції і послужили основою для відкриття в столиці країни Національного музею Penjing і Bonsai.

Сьогодні в постійній експозиції музею працюють китайський і японський павільйони, північноамериканська галерея, що носить ім'я "японського" американця, майстра бонсай Д. Нака. Він проголосив три десятиліття тому, що бонсай належать не тільки Японії, але і всьому світу.

В експозиції музею Такагі (Токіо) є знаменита п'ятиголчата сосна Nigurashi, її вік – 450 років. Можна тільки уявити, скільки поколінь зберігало і передавало це дерево, дбайливо пересаджуючи його з горщика в горщик і пронесло через знегоди воєн і руйнівні землетруси, що не раз приголомшували країну.

Але найзнаменитішим експонатом музею є ялівець "Juuchun", що зберіг прекрасну форму, не дивлячись на свій феноменальний вік – 800 років.

Останнім часом популярність цього мистецтва неймовірно виросла. Деревя бонсай з'явилися у магазинах, садових центрах, проте здебільшого це псевдобонсай — пеньки в'язів, дзелькви, фікуса чи кармони які обросли декількома гілочками. Знайти бонсай справжнього майстра майже нереально у магазині. На даний час існує велика кількість клубів бонсай майже у кожній країні світу.

3. Характеристики бонсай

Бонсай характеризуються за розміром і формою.

Розмір

Класифікація бонсай за розміром дуже умовна.

За прийнятими розмірами бонсай можна розділити на 4 групи:

- Мініатюрний бонсай – висота від 5 до 15 см, найбільш рідкісний вид, тому що вельми складний в створенні і догляді.

- Маленький бонсай – висота від 15 до 39 см, дуже поширений вид.

ФІТОДИЗАЙН

- Середній бонсай – висота 54 см з допуском коливання плюс-мінус 12 см, найбільш поширений вид, тому що саме в цьому розмірі найбільш повно розкривається все витонченість і краса рослини і композиції.
- Великий бонсай – висота від 66 см до 1 м, найменш вдалий вид в силу свого досить значного розміру.

Класифікація розмірів

	Клас		Розмір, см
Крихітний	Мамі	Кесі-цубу	До 2,5
		Сито	2,5-7,5
		Гафу	13-20
Маленький	Сехіна	Комон	До 18
		Мябі	15-25
Середній	Кіфу	Катаде-моті	До 40
Великий	Тю/тюхін		40-60
		Омон	До 120
Величезний	Дай/дайдза	Бондзю	Більше метра

Висоту рослини вимірюють від краю посуду або від початку коріння до найвищої точки рослини.

Найбільшою популярністю користуються "лялькові" бонсай маленького та мініатюрного розміру, краса і крихкість яких викликають мимовільний захват. З одного боку, ми бачимо справжнє деревце з товстим стовбуром і пишною кроною, але з іншого боку, віддаємо собі звіт, що це деревце належить не нашому світові великих речей, а невідомій країні ліліпутів.

Не рекомендується примусово перетворювати деревце великого і середнього розміру в мініатюрне. Краще відразу надати бонсай бажаного розміру або виростити його самому. У останньому випадку, для мініатюрних бонсай використовують рослини з маленьким листям і хвоєю (наприклад: карликовий бамбук, самшит, кипарис, мирт, оливу, розмарин, жостір, сантоліну, китайський в'яз).

Розведення мініатюрного бонсай практично не відрізняється від вирощування дерева крупнішого розміру. Проте все ж таки існують деякі особливості формування:

нижча основа (всього 2-3 гілки);

ФІТОДИЗАЙН

перші 2-3 роки рослину рекомендується вирощувати у великому горщику, щоб сформувати відносно сильний стовбур; ретельніший полив (але не слід заливати рослину!); пересадка кожену весну, під час якої видаляють надто довге і волосисте коріння; слабка концентрація добрив.

Форма

Систематизація видів бонсай за формою була проведена японськими дизайнерами, тому в класифікації використовуються японські назви.

		
Чоккан - симетрична вертикальна форма: прямий вертикальний стовбур конусоподібної форми, рівномірно покритий гілками.	Майогі - несиметрична вертикальна форма: конусовидний стовбур з невеликим нахилом до основи і максимум з 3-ма невеликими вигинами, рівномірно покритий гілками.	Шакан - похила форма: похилий стовбур, вершина і коренева система якого направлені в протилежну сторону, ніж основа стовбура, сильна коренева система.
		
Фукінагасі - зігнута вітром форма: похилий стовбур, особливо біля	Хокідачі - віялоподібна форма: прямий стовбур, що	Кенгай - звисаюча або каскадна форма: зігнуті стовбур і гілки, що

ФІТОДИЗАЙН

<p>вершини, з гілками, направленими у бік нахилу.</p>	<p>розгалужується у формі віяла.</p>	<p>звисають вниз, через край судини.</p>
		
<p>Ісицукі - наскальна форма (бонсай на камені): коріння рослини охоплює камінь, що знаходиться в ґрунті.</p>	<p>Хан-кенгай - напівзвисаюча або напівкаскадна форма: стовбур і гілки горизонтальні по відношенню до краю судини.</p>	<p>Сокан - близнюкова або роздвоєна форма: 2 стовбури, різні по висоті і потужності, що виростають з одного кореня.</p>
		
<p>Санкан - тристовбурна форма.</p>	<p>Кабудачі - багатостовбурова форма: рослини з багатьма стовбурами різної товщини, що нагадують чагарник. Число стовбурів повинне бути непарним.</p>	<p>Йосе-Ю - лісова композиція: багато дерев різного розміру і віку в одній посудині.</p>

ФІТОДИЗАЙН

	Ікадабуки - пліт: лежачий на або в ґрунті стовбур з вертикальними вітками, що ростуть вгору. Рослина схожа на лісову композицію з декількох дерев.
---	--

Теккан		Формальний прямий стиль (теккан) — в цьому традиційному стилі стовбур залишається прямим, потовщені біля кореня.
Моєгі		У дерева, вирощеного в неформальному прямому стилі (моєгі) гілки або стовбур можуть бути трохи викривлені. Верхівка стовбура завжди знаходиться на прямій лінії, що виходить перпендикулярно землі в тому місці, де починається корінь.
Сока		Соку («здвоєний стовбур») — являє собою композицію, що відрізняється від решти наявністю двох стовбурів. Вони можуть бути різними за розміром і утворювати одну крону.
Сяка		Похилий стиль (сяка) відрізняється від формального прямого стилю тільки тим, що зростання дерева йде під кутом до землі.
Кенґай		Каскад (кенґай) імітує зростання дерев біля води або на горах. У повному каскаді вершина дерева зростає за межами горщика і опускається значно нижче ґрунту, що знаходиться в горщику.
Хан-кенґай		Хан-кенґай — напівкаскадний стиль. У напівкаскаді верхівка дерева залишається на рівні ґрунту каганця.
Нецунарі		Нецунарі — стиль, що імітує вид дерев, у яких частина стовбура затоплена або засипана землею. Гілки такої рослини ростуть як окремі дерева.

ФІТОДИЗАЙН

Літерал (Буджінгі)		«Літерал» — характеризується прямим стовбуром дерева, з мінімумом гілок. Літерал — китайське слово, у Японії цей стиль називають бундзін-гі.
Секідзедзю		Секідзедзю — «корінь на камені» — дерево (часто інжир) росте на камені. Стовбур знаходиться прямо на камені, а коріння вигадливо обплітають його.
Ісізукі		Ісізукі або «зростаючий-на-камені» стиль схожий зі стилем секідзедзю, але в цьому випадку коріння дерева ростуть в ущелинах каменю. Так як місця для коріння в цьому випадку небагато, цей стиль використовують для ілюстрації витривалості дерева.
Хокідаті		Хокідаті — «Стиль мітли» — застосовується на деревах з розлогими гілками. Стовбур залишається прямим, а гілки ростуть навколо нього приблизно на 1/3 висоти дерева, внаслідок чого листки утворюють форму, схожу на кулю.
Есе Ое		«Есе Ое» або група дерев — стиль, в якому кілька дерев вирощують в одному горщику. Кількість їх може варіюватися, але майже ніколи не дорівнює 4 (слово «сі» — «чотири» на японському співзвучне зі словом «смерть»). Часто в горщик садять дерева одного й того ж виду, а краса композиції полягає в поєднанні висот і віку цих дерев.
Ікадабукі		Багатостовбурний стиль, ікадабукі, відрізняється тим, що всі стовбури дерева ростуть з одного кореня. Вони формують розкидисту крону, а найпотужніший стовбур утворює вершину.

ФІТОДИЗАЙН

4. Все що потрібно для створення бонсай

Вимоги до традиційного бонсаю

- ✓ стовбур - сильний з чітко вираженою основою кореневої системи;
- ✓ лінія гілок - ясна і чітка;
- ✓ стовбур і гілки складають кістяк рослини і повинні бути добре видимими навіть крізь листя;
- ✓ схожість з деревом, що сформувалося, того або ж спорідненого вигляду, що виростає в природних умовах;
- ✓ посудина - простої форми і непомітного забарвлення;
- ✓ композиційна відповідність дерева і посудини.

Ґрунт і горщик

Деякі любителі використовують тільки неорганічні ґрунти, інші – звичайні, треті – рясно удобрюють землю реагентами, і всі ці техніки мають право на існування. Всі ґрунти для бонсаю повинні бути легкими і пропускати воду, найчастіше беруть суміш на основі гравію, керамічних черепків, кори, грубого піску, вулканічної глиняно-пемзової землі або коксу. Найпопулярнішим ґрунтом серед японських майстрів є Акадама. Акадама – це обпечений при певній температурі гранулят глини. Акадама володіє чудовою аерацією та вологоємністю, що сприяє хорошему розвитку кореневої системи дерева.

У кожного горщика повинні бути дренажні отвори, аби зайва вода могла зтікати в піддон. Кожен отвір повинен бути прикритий керамічним черепком або шматочком пластику, щоб уникнути висипання ґрунту. У бонсай застосовують глазуровані (блискучі) і неглазуровані, різнокольорові або гладкі горщики. Для більш формальних композицій вибирають гострокутні прямі контейнери; для вічнозелених дерев — неглазуровані. Важливо, щоб колір горщика підходив до кольору рослини. Гончарна індустрія розвинена по всьому світу, однак виділяють особливо досвідчених у цьому мистецтві майстрів давнього Китаю та Японії, чиї горщики збирають колекціонери. Хоча колекціонери також високо оцінюють горщики європейських майстрів, наприклад, Байрона Олбрайта і Гордона Даффета.

Деякі дерева потребують особливого захисту взимку, тому інтенсивність технік, що використовуються в холодну пору, залежить насамперед від того, наскільки дерево адаптовано до клімату. Якщо у рослини є період сплячки, то ні в якому разі не можна переривати його, особливо в листяних рослин. Щоб вберегти рослину від холоду в квартирі, її можна помістити в

ФІТОДИЗАЙН

додаткову ємність або покрити землю в горщику шаром перегною, що доходить до першої гілки.

Ємності.

Плошка має бути з натуральних матеріалів: керамічна, глиняна або порцелянова. Форма і малюнок на мисці повинні гармоніювати з формою, яку ви будете надавати деревцю. Найбільш оптимальний варіант – плошка, глибина якої буде дорівнює діаметру стовбура біля основи. З часом, коли бонсай буде ставати все більшим, його потрібно пересаджувати в миску, яка буде на 2-3 см ширше попередньої.

Висадка бонсай: вибір ємності, ґрунт, посадка, догляд

На дно миски, в яку будете висаджувати деревце, покладіть пластмасову решітку, після чого засипте її шаром керамзиту або річкової гальки. Вибір ґрунту варіюється залежно від обраного виду дерева. Якщо немає можливості роздобути ґрунт з природного середовища дерева, можна взяти суміш садового ґрунту, торфу і піску. Головне, щоб ґрунт був пористий: це дозволить волозі рівномірно розподілятися по кореневій системі і значно полегшить догляд за рослиною.

Вибір рослини

Для бонсай в домашніх умовах підійде будь-яке дерево, яке виглядає привабливо навіть без листя. У цю групу входять: береза, дуб, бук, верба, глід, вільха.

Любителі класичного бонсай воліють традиційні хвойні культури, догляд в домашніх умовах за якими набагато простіший: китайський ялівець, гімалайський кедр, сосна чорна, сосна звичайна, складчаста туя, японська криптомерія, подокарпус (ногоплідники), модрина японська або європейська, сосна гірська карликова, корейська ялиця. Саджанці можна придбати в магазині, або ж знайти самотійно: невеликі деревця в лісі або на скелястій місцевості потрібно акуратно витягнути з ґрунту.

Переконайтеся в тому, що коренева система дерева не ушкоджена – так легше воно приживеться і доглядати буде простіше.

Дерева для бонсай:

- вічнозелені дерева: ялина японська, сосна японська червона, сосна чорна японська, тсуга японська, сосна п'ятихвойна, ялівець китайський, криптомерія, кипарисовик японський;
- листяні дерева: яблуня, вишня, слива японська, рододендрон індійський, рододендрон японський, бирючина,

ФІТОДИЗАЙН

індійський бузок, камелія сазанква, дика азалія, троянда, айва японська, гліцинія, айва китайська, каштан японський, груша, акебія пятилиста, падуб Зибольда, хурма східна, гранатник, піраканта та ін.;

- листяні рослини: дикий виноград, клен дланевідний, бересклет крилатий, бересклет Зибольда, барбарис японський, воскове дерево, горобина японська, бук зубчастий, граб японський, в'яз, верба, тамарикс ялівцевий, саговник.

Бонсай трав'янистих рослин

- бонсай польових трав: айр японський, тирлич, брусниця, ломикамінь японська, жовтець їдкий, орхідеї, міскантус сахароцвітний;

- бонсай бамбуковий: бамбук тропічний, бамбук низькорослий, бамбук чорний, бамбук низький;

- бонсай моховий: міскантус китайський, мох сивий, зозулин льон, карликовий виноград.

5. Агротехніка та догляд

Агротехніка

Через обмежені розміри горщика з рослиною, турбота про бонсай може бути досить складною. Глибокі контейнери часто не дозволяють кореневій системі розвиватися правильно, а полив такої рослини перетворюється на важку роботу. Різні техніки поливу включають або пряме зрошення з поливального чайника або банки, або занурення ємності з бонсай у велику тару, наповнену водою. Деякі види рослин можуть переносити періоди посухи, а інші вимагають практично постійного поливу. Якщо залишати ґрунт сухий або поливати занадто часто, можна отримати загнилу рослину або вбити її кореневу систему. Сонце та вітер можуть швидко висушити ґрунт, тому рослини, що знаходяться зовні, потрібно щодня перевіряти і поливати при виникненні такої необхідності. Ґрунт взагалі не повинен ставати сухим, навіть на короткий термін. Частина рослин, які використовуються в бонсаї ніяк не показують нестачу води в ґрунті, залишаючись зеленими навіть коли їх коренева система повністю знищена.

Підтримка вологості повітря

Для підтримання необхідного рівня вологості рослину обприскують кілька разів на день, при цьому з листя змиваються частинки пилу.

ФІТОДИЗАЙН

Часто для імітації трави поверхню ґрунту покривають мохом, що вимагає щоденного обприскування і гарної вологості повітря.

Посадка

Після цього слід вибрати стиль, в якому буде рости ваш бонсай. Подивіться фото, придбайте відповідну літературу, подивіться відео. Однак пам'ятайте, що виростити точну копію вподобаного дерева, швидше за все, не вийде, адже у кожного з них свій темп росту, особливості крони. Дуже багато залежить від обрізки і таланту садівника, наскільки ретельно він буде доглядати за своїм вихованцем.

Паростки

Якщо деревце отримано з насіння, вкорінювати саджанці слід в глибокому ящику, а доглядати за ними, як за звичайними сіянцями. Тільки після того, як сформувалася коренева система, його можна пересаджувати в миску.

Пересадка

Бонсай зазвичай пересаджують приблизно раз на два роки навесні, перед тим, як вони почнуть сокорух після «зимової сплячки». Чим молодша рослина, тим частіше її пересаджують. Це запобігає обростанню коренів навколо горщика зсередини і провокує зростання. При пересадці частина коренів підрізається.

Так само пересадка – необхідний засіб при загниванні коренів. Рослину витягують з миски, оглядають пошкоджене коріння і видаляють його.

Формування

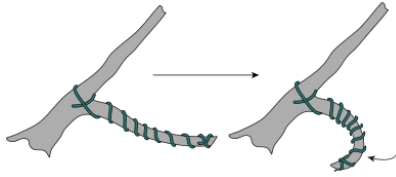
Для зменшення розміру дерева існують різні методи. Сезонне підрізування часто є запорукою успіху, проте якщо зробити його невміло, можна знищити дерево. Більшість видів дерев, які використовуються для бонсаю можуть бути деформовані за допомогою мідного або алюмінієвого дроту. Деякі дерева не піддаються такому формуванню, їх вигляд змінюють головним чином за допомогою підрізання.

Щоб створити видимість старого дерева, іноді використовують мертві дерева, «дзін» і «сярі». Їх отримують, відрізаючи гілку від стовбура живого дерева і здираючи кору з усього стовбура або частково (сярі), створюючи видимість природних шрамів на дереві. Ці методи повинні бути використані з великою обережністю, тому що такі дії можуть призвести до зараження дерева. Також не можна здирати цілісне кільце кори зі стовбура, інакше в дереві порушиться сокорух.

ФІТОДИЗАЙН

Перев'язка

Лігатура — дріт, за допомогою якого паросткам надають необхідний напрямок. Перев'язка дерев — один з найсильніших способів керування формою дерева. Найкращий час для перев'язки — весна й осінь. Іноді до гілок підвішують вантаж для створення вигинів і вузлів і ефекту старості. Хоча перев'язка дротом здійснюється дуже туго, в дерево дріт ні в якому разі вrostи не повинен. Знімають дріт, розрізаючи його на дрібні шматочки, а не просто розкручуючи.

Товщина дроту повинна бути пропорційна товщині гілки. Замість дуже товстого дроту можна використовувати пару тонких скручених дротиків. Не можна допускати схрещування дроту. Найкраще поступово обплітати стовбур знизу вгору протягом декількох місяців.

Обрізка

Обрізка є необхідним способом формування бонсай. З її допомогою вирішують кілька завдань: зменшують розмір рослини, формують розташування скелетних гілок, стимулюють ріст нових пагонів.

Можна виділити кілька видів обрізки.

Формуюча обрізка — вирізка великих скелетних гілок, усікання стовбура, що формують «основу» дерева

Підрізування гілок зменшує їх довжину і стимулює утворення нових точок зростання, стимулює розгалуження.

Стрижка пагонів формує обрис крони рослини

Прищипки (пінцірування) служать для обмеження зростання пагонів

Обрізка листя (дефоліація) служать для оновлення крони, при цьому кількість листя збільшується і зменшується їх розмір

Підрізування коренів необхідне для оновлення і формування кореневої системи

Розташування та зимівля

Всупереч громадській думці, бонсай може стояти і всередині будинку, якщо отримує достатньо світла. Клен чи сосна можуть рости і зовні, і в приміщенні, проте у них є період сну. Багато дерев потрібно спочатку рости в кімнаті, а потім перенести в сад. Японська чорна сосна і деякі інші види, будучи зовнішніми

ФІТОДИЗАЙН

деревами, можуть вижити в кімнаті, хоча їх краще поміщати в холодну кімнату або навіть в особливий холодильник. Щоб переконатися в правильності положення дерева, потрібно простежити за освітленістю та умовами в холодний сезон. Для забезпечення цього часто можна просто відкрити вікно, але не в разі проживання в дуже холодних місцевостях. Насправді немає повністю «зовнішніх» дерев. Всі холодостійкі дерева, після розміщення їх у теплому приміщенні, акліматизуються через деякий час.

б. Корисні поради

Основні принципи і правила вирощування бонсай

Ставте кінцевою метою вирощування «дорослого», або «вікового», дерева.

Домагайтеся, щоб вся композиція бонсай виглядала природно і гармонійно.

Для садових бонсай підбирайте рослини, стійкі до місцевих кліматичних умов.

Для кімнатних форм використовуйте тропічні види рослин.

Давайте вашому бонсай в достаток свіжого повітря.

Використовуйте лаконічні невичурнені миски з відповідними дренажними отворами і мають «ніжки», щоб дно було вище.

Слідкуйте, щоб не утворилися повітряні порожнини при висаджуванні і пересадці рослини.

Намагайтеся правильно розміщувати рослини в контейнері.

Забезпечуйте максимальний доступ сонячного світла з усіх боків бонсай.

Висаджувати дерево в контейнер і пересаджують його з одного контейнера в інший у відповідний час року.

Регулярно здійснюйте формуючу обрізку для створення красивої гармонійної крони.

Забезпечуйте достатнє, збалансоване харчування, використовуючи підгодівлю добривами.

Застосовуйте спеціальні добрива.

Забезпечуйте регулярний полив рослини навіть під час вашої відсутності.

Давайте воду в такій кількості, щоб вона стікала через дренажний отвір.

Регулярно стежте за станом дренажу.

ФІТОДИЗАЙН

Як можна частіше оглядайте бонсай, виявляйте шкідливих комах, шкідників, гниль та інші проблеми.

Не допускайте, щоб вийшов бонсай штучного виду.

Не надавайте стовбуру і гілкам химерну або симетричну форму.

Не обирайте стиль, неприйнятний для обраних порід.

Не вживайте для декорування неприродні предмети.

Не беріть рослини з великим листками, квітами і плодами.

Не прагніть отримувати квіти і плоди перш, ніж бонсай прийме задану форму.

Не обрізайте старі дерева хвойних порід.

Не поливайте часто хвойні дерева.

Не змішуйте органічні і мінеральні добрива в одному розчині.

Не тримайте бонсай прямо на землі, обов'язково використовуйте підставки.

Не затягуйте занадто сильно рослину дротом: це призводить до порушення руху соків і завдає ушкодження корі.

Не тримайте дерево під дротяними лігатурами занадто довго.

Не використовуйте тупі ріжучі інструменти. не зменшуйте розміру бонсай до такої межі, коли перестають бути видні його природні ознаки.